

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας
του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης σε συνεργασία με το ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος –
Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική
Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»**

**Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΟΝΕΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ
ΑΝΑΓΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΓΧΟΥΣ: ΜΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

**PARENTAL COUNSELING FOR MANAGING ANXIETY IN CHILDREN WITH
LEARNING DISABILITIES: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW OF
RECENT DEVELOPMENTS**

της

Κωνσταντίνας Δράκου, Α.Ε.Μ.: 747

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται

στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε
συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και
Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή –
Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1ος Επιβλέπων: Αγάθη Σταθοπούλου, Μέλος Ε.ΔΙ.Π., Τμήμα Δημόσιας και
Κοινωνικής Υγείας ΠΑ.ΔΑ.

2ος Επιβλέπων: Χριστίνα Συριοπούλου, Αναπληρώτρια καθηγήτρια, Τμήμα
Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

3ος Επιβλέπων: Ιφιγένεια Δόση, Επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα Ελληνικής
Φιλολογίας Δ.Π.Θ.

Αθήνα

2025

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας υπήρξε η διερεύνηση του ρόλου της συμβουλευτικής υποστήριξης προς τους γονείς παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες σε σχέση με τη διαχείριση του άγχους και των ψυχοκοινωνικών πιέσεων που αντιμετωπίζουν. Οι γονείς παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες αντιμετωπίζουν συχνά μοναδικές προκλήσεις που επηρεάζουν σημαντικά τη συναισθηματική και ψυχολογική τους ευεξία. Η καθημερινότητα, η αβεβαιότητα για το μέλλον του παιδιού και οι αυξημένες απαιτήσεις φροντίδας εντείνουν τα επίπεδα άγχους και συναισθηματικής εξάντλησης.

Με τη μέθοδο της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, σε βάσεις δεδομένων όπως οι Scopus, PubMed, ERIC, PsycINFO και ScienceDirect, εντοπίστηκαν 12 έρευνες που αφορούσαν την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης προς γονείς παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, καθώς και τις επιδράσεις της στην ψυχική τους υγεία.

Από την αξιολόγηση των ερευνών φάνηκε ότι η συμβουλευτική μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη μείωση του άγχους, στην ενίσχυση της συναισθηματικής ανθεκτικότητας και στη βελτίωση της σχέσης γονέα-παιδιού. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την αναγκαιότητα ανάπτυξης οργανωμένων παρεμβάσεων στήριξης, με έμφαση στην έγκαιρη πρόληψη και ενδυνάμωση των οικογενειών.

Λέξεις-κλειδιά: ειδικές μαθησιακές ανάγκες, συμβουλευτική, άγχος, γονείς, οικογένεια

Βιβλιογραφία

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th εκδ.). American Psychiatric Publishing.
- Anastopoulos, A. D., Rhoads, L. H., & Farley, S. E. (2006). Counseling and training parents. Στο R. A. Barkley, *Attention-deficit hyperactivity disorder. A handbook for diagnosis and treatment*. New York: The Guilford Press.
- Aromataris, E., & Pearson, A. (2014). The systematic review: an overview. *AJN The American Journal of Nursing*, 114(3), σσ. 53-58.
doi:<https://doi.org/10.1097/01.NAJ.0000444496.24228.2c>
- Association, A. P. (1951). *The principles of psychology applied to counseling*. Washington, DC: American Psychological Association. Ανάκτηση από <https://www.apa.org/about/division/div17>
- Association., A. P. (1945). *School psychology: Division 16 of the American Psychological Association*. Washington, DC: American Psychological Association. Ανάκτηση από <https://www.apa.org/about/division/div16>
- Auriemma, D. L. (2016). *Parenting Stress In Parents of Children With Learning Disabilities*. New York: ProQuest LLC.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), σσ. 191-215. doi:DOI: 10.1037/0033-295X.84.2.191
- Barkley, R. A. (2013). *Defiant Children: A Clinician's Manual for Assessment and Parent Training*. (3th εκδ.). New York: The Guilford Press.
- Barkley, R. A. (2021). *Taking charge of ADHD: The complete, authoritative guide for parents*. Guilford Publications.
- Barlow, D. H. (2002). *Anxiety and its Disorders: The nature and the Treatment of Anxiety and Panic*. (2nd εκδ.). New York: Guilford Press.
- Beck, A. T., & Clark, D. A. (2011). *Cognitive Therapy of Anxiety Disorders*. New York: The Guilford Press.
- Bergman, H. T., Renhorn, E., Berg, B., Lappalainen, P., Ghaderi, A., & Hirviloski, T. (2023). Acceptance and Commitment Therapy Group Intervention for Parents of Children with Disabilities (Navigator ACT): An Open Feasibility Trial. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53, σσ. 1834-1849.
- Bertalanffy, V. L. (1968). *General System Theory: Foundations, Development*. New York: George Braziller.
- Bishop, G. F., & Pilling, S. (2020). Parental stress and coping in parents of children with learning disabilities: An overview. *Research in Developmental Disabilities*.(102), 103-111. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103111>
- Bögels, S. M., & Brechman-Toussaint, M. L. (2006). Family issues in child anxiety: Attachment, family functioning, parental rearing, and beliefs. *Clinical Psychology Review*(26(7)), σσ. 834-856. doi:<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.11.002>

- Bögels, S. M., & Restifo, K. (2013). *Mindful Parenting: A Guide for Mental Health Practitioners*. Springer.
- Bögels, S. M., Hellemans, J., Deursen, S., Römer, M., & Meulen, R. (2014, april 16). Mindful Parenting in Mental Health Care: Effects on Parental and Child Psychopathology, Parental Stress, Parenting, Coparenting, and Marital Functioning. *Mindfulness*, σσ. 536-551. doi:<https://doi.org/10.1007/s12671-013-0209-7>
- Bonifaci, P., Storti, M., Tobia, V., & Suardi, A. (2016, 09). Specific Learning Disorders: A Look Inside Children's and Parents' Psychological Well-Being and Relationships. *Journal of Learning Disabilities*, 49(5), σσ. 532-545. doi:10.1177/0022219414566681
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. New York: Jason Aronson Inc.
- Braden, S. J., Di Marino- Linnen , E., & Good, L. T. (2001). School, society, and school Psychologists. *Journal of School Psychology*(39 (2)), σσ. 203-219.
- Cheng, A. W., & Lai, C. Y. (2023). Parental stress in families of children with special educational needs: a systematic review. *Front. Psychiatry*, 14.
- Corey, G. (2016). *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy* (10th εκδ.). Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Crowell, J. A., Keluskar, J., & Gorecki, A. (2019). Parenting behavior and the development of children with autism. *Comprehensive Psychiatry*, 90, σσ. 21-29.
- Dale, P. S. (1972,1976). *Language development. Structure and function*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Danino, M., & Shechtman, Z. (2012, 06 14). Superiority of group counseling to individual coaching for parents of children with learning disabilities. *Psychotherapy Research*, 22(5), σσ. 592-603.
- Dempsey, I., Keen, D., Pennell, D., Reilly, J., & Neilands, J. (2010). Parent stress, parenting competence and family-centered support to young children with an intellectual or developmental disability. *Research in Developmental Disabilities*, 30, σσ. 558-566.
- Di Fabio, A. (2013). Counseling: From the past through the present towards the future. Στο A. Di Fabio, *Psychology of counseling* (σσ. 3-74). Nova Biomedical Books .
- Di Matteo, M. R., & Martin, L. R. (2011). *Εισαγωγή στην Ψυχολογία της υγείας*. Αθήνα: Πεδίο.
- Dykens, E. M. (2014). Reducing distress in mothers of children with autism and other disabilities: A randomized trial. *Pediatrics*(134(2)), σσ. 454-463. doi:<https://doi.org/10.1542/peds.2013-3164>
- Dyson, A. (2005). Inclusive education in the globalization age: The promise of comparative cultural historical analysis. Στο D. Mitchell, *Contextualizing inclusive education* (σσ. 37-62). London: Routledge. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1467-8578.2005.00391.x>
- Eisenhower, A. S., Baker, B. L., & Blacher, J. (2005). Preschool children with intellectual disability: Syndrome specificity, behaviour problems, and maternal well-being.

Journal of Intellectual Disability Research(49(9)), σσ. 657-675.
doi:<https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2005.00699.x>

- Epstein, J. L. (2011). *School, Family, and Community Partnerships. Preparing Educators and Improving Schools*. New York.: Routledge.
- Forgatch, M. S., & Patterson, G. R. (2010). Parent Management Training - Oregon Model: An evidence-based approach to parenting. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*((39)3), σσ. 440-450. doi:10.1080/15374411003770856
- Gottlieb, B. H. (1997). *Coping with chronic stress*. New York: Plenum .
- Gough, D., Oliver, S., & Thomas, J. (2012). *An introduction to systematic reviews*. SAGE publications.
- Green, C. L., Walker, J. M., Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (2007, 08). Parents' Motivations for Involvement in Children's Education: An Empirical Test of a Theoretical Model of Parental Involvement. *Journal of Educational Psychology*(99(3)), σσ. 532-544. doi:10.1037/0022-0663.99.3.532
- Gundara, J. S. (2000). *Interculturalism, education and inclusion*. Paul Chapman Publishing.
- Hart, S. (1998). *Learning Without Limits*. London: Open University Press.
- Higgins, J. S. (2011). *Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions Version 5.1.0 (updated March 2011)*. The Cochrane Collaboration. Ανάκτηση από www.handbook.cochrane.org.
- Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education: Building effective school-family partnerships*. Springer.
- Kendall, P. C., & Hedtke, K. A. (2006). *Cognitive-Behavioral Therapy for Anxious Children: Therapist Manual*. Admore: Workbook Publishing.
- Kirk, S. (1972). *Educating exceptional children*. USA: Houghton Mifflin.
- Kirk, S., Gallagher, J., & Coleman, M. R. (2012). *Educating exceptional children*. Cengage Learning.
- Kourkoutas, E., & Giovazolias, T. (2015, 03 31). School-Based Counselling Work With Teachers: An Integrative Model. *The European Journal of Counselling Psychology*, σσ. 137-158. doi:10.5964/ejcop.v3i2.58
- Lazarus, R. (1999). *Stress and Emotion-A New Synthesis*. New York: Springer Publishing Company Inc.
- Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company Inc.
- Liberati, A., Altman, D. G., Tetzlaff, J., Mulrow, C., Gøtzsche, P. C., & et. al. (2009). The PRISMA Statement for Reporting Systematic Reviews and Meta-Analyses of Studies That Evaluate Health Care Interventions: Explanation and Elaboration. *PloSMed*, 6(7). doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000100>

- Mather, N., & Gregg, N. (2006). Specific learning disabilities: Clarifying, not eliminating, a construct. *Professional Psychology: Research and Practice*(37(1)), σσ. 99-106.
- McConnell, D., Savage, A., & Breitkreuz, R. (2014). Resilience in families raising children with disabilities and behavior problems. *Research in Developmental Disabilities, 35*, σσ. 833-848.
- McLeod, J. (2019). *An Introduction to Counselling*. New York: Open University Press.
- Minuchin, P. (1985, 04). Families and Individual Development: Provocations from the Field of Family Therapy. *Child Development, 56*(2), σσ. 289-302.
- Minuchin, S. (1974). *Families and Family Therapy*. Harvard University Press.
- Neil, T. C. (1975). Turning moddy problems into clear solutions. *Personnel and Guidance Journal*(54), σσ. 139-142.
- Norcross, J. C., & Wampold, B. E. (2019). Relationships and responsiveness in the psychological treatment of trauma: The tragedy of the APA Clinical Practice Guideline. *Psychotherapy*(56(3)), σσ. 391-399.
doi:<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/pst0000228>
- Pappas, M. A., Papoutsis, C., & Drigas, A. S. (2018). Policies, Practices, and Attitudes toward Inclusive Education: The Case of Greece. *Social Sciences*(7 (6)), σ. 90. doi:
<https://doi.org/10.3390/socsci7060090>
- Paster, A., Brandwein, D., & Walsh, J. (2010). A comparison of coping strategies used by parents of children with disabilities and parents of children without disabilities. *Research in Developmental Disabilities, 30*, σσ. 1337-1342.
- Petry, K., Maes, B., & Vlaskamp, C. (2005). Domains of quality of life of people with profound multiple disabilities: The perspective of parents and direct support staff. *Journal of Applied Research in intellectual disabilities*(18(1)), σσ. 35-46.
- Pitsaki, S., Lioliou, S., Pedioti, N., Kargiotaki, A., Kournali, V., Papadaki, M., & al., e. (2021, October 20). Parental stress and depression of children with learning disabilities: preliminary results from Crete. *European Journal of Public Health, 3*.
doi:<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckab165.605>
- Reid, G., & Wearmouth, J. (2003). *Dyslexia and literacy. Theory and practice*. Chichester (UK): Hohn Wiley & Sons.
- Reynolds, C. R., & Fletcher-Janzen, E. (2007). *Encyclopedia of special education: A reference for the education of children, adolescents, and adults with disabilities and other exceptional individuals*. Wiley.
- Rogers, C. R. (1951). *Client-Centered Therapy: Its Current Practice, Implications, and Theory*. Boston: Houghton Mifflin.
- Sanders, M. R. (1999). Triple P - Positive Parenting Program: A population approach to the prevention of behavioral and emotional problems in children. *Clinical Psychology Review*(19(2)), σσ. 201-214. doi:10.1016/S0272-7358(98)00023-5
- Satir, V. (1983). *Conjoint Family Therapy* (3rd εκδ.). Science and Behavior Books.

- Schoonover, R. J. (1976). *Handbook for parents of children with learning disabilities*. Danville, Illinois.: The Interstate Printers & Publishers.
- Seley, H., Goldberger, L., & Breznitz, S. (1993). History of the stress concept. *Handbook of Stress*(2), σσ. 7-18.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2020). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), σσ. 5-14.
- Sileo, N. M., & Prater, M. A. (2012). *Working with Families of Children with Special Needs: Family and Professional Partnerships and Roles* (1 εκδ.). Pearson.
- Stathopoulou, A., Drigas, A., & Crokou, V. (2023). Exploring the Issue of Parental Burnout with ICT's. How Do the Parents of Children with Disabilities Feel. *International Journal of Online and Biomedical Engineering (iJOE)*, 19(01), σσ. 59-79.
doi:<https://doi.org/10.3991/ijoe.v19i01.35285>
- Tan, Y., Lyu, R., & Lu, S. (2024). Reducing parenting stress in Chinese parents of children with learning disabilities with a mindful parenting program: A randomized controlled trial. *Research in Developmental Disabilities*, 151.
- Tsibidaki, A. (2013). Marital Relationship in Greek Families Raising a Child. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*(11 (1)), σσ. 25-50.
- Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Erwin, E. J., Soodak, L. C., & Shogren, K. A. (2011). *Families, professionals, and exceptionality: Positive outcomes through partnerships and trust*. Pearson.
- Varma, V. P. (1997). *Τα δύσκολα παιδιά*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Webster-Statton, C. (2001). *The Incredible Years: Parents, Teachers, and Children's Training Series*. Ανάκτηση από The Incredible Years: <https://www.incredibleyears.com/>
- Βαγενά, Χ., & Μπολώτα, Η. (2008). *Συμβουλευτική Γονέων με Παιδιά με Μαθησιακές Δυσκολίες*. Πτυχιακή Εργασία, Τεχνολογικό εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πατρών, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Πάτρα.
- Δημητρόπουλος, Ε. (1992). Ο εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως δάσκαλος και λειτουργός συμβουλευτικής: δύο προβλήματα, μια λύση. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής - Προσανατολισμού*, σσ. 22-25, 51-65.
- Καλούτση, Α. (1993). *Τριάντα πέντε χρόνια διεπιστημονικής συμβολής στο χώρο της ψυχικής υγείας του παιδιού και του εφήβου*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Καραδήμας, Ε. Χ. (2005). *Ψυχολογία της υγείας: Θεωρία και Κλινική Πράξη*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Κασσωτάκης, Μ. Ι. (2004). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδάνος.
- Μαλικιώση - Λοΐζου, Μ. (2011). Η συμβουλευτική ψυχολογία στην Ελλάδα σήμερα. *Hellenic Journal of Psychology*, σσ. 266-288.
- Μαλικιώση- Λοΐζου, Μ. (1993). *Συμβουλευτική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Μαλικιώση- Λοΐζου, Μ. (2002). Εφαρμογές της συμβουλευτικής ψυχολογίας σε ειδικές κοινωνικές ομάδες. Στο Ν. Κ. Πολεμικός, *Εκπαιδευτική, οικογενειακή και πολιτική ψυχοπαθολογία. Θέματα Ψυχοπαθολογίας σε παιδιά και εφήβους* (Τόμ. Α, σσ. 342-360). Αθήνα: Άτραπος.
- Μουταβελής, Α. (2006). *Δυναμική αλληλεπίδραση γονέων-μαθητών δημοτικού σχολείου και το παιδικό άγχος*. Ανέκδοτη διδακτορική διατριβή, Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Μπαλατσού, Α. (2016). Δυσλεξία και Σχέσεις Οικογένειας. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, (σσ. 899-905). doi:<https://doi.org/10.12681/edusc.196>
- Μπαμπινιώτης, Δ. Γ. (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
- Ναζίρη, Δ. (1994). Πατέρας και παιδί με ειδικές ανάγκες. Στο Ν. Π. Μ. Καΐλα, *Άτομα με ειδικές ανάγκες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Νικολάου, Ο. (2016). *ΔΕΠΥ και Συμβουλευτική γονέων*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης.
- Παπακωνσταντίνου, Σ. (2017). *Η συμβουλευτική υποστήριξη της οικογένειας των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Εκπαιδευτικό υλικό για την παράλληλη στήριξη και την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Πατελάρου, Ε., & Μπροκολάκη, Η. (2010). Μεθοδολογία της Συστηματικής Ανασκόπησης και Μετα-ανάλυσης. *Νοσηλευτική*, 49(2), σσ. 122-130.
- Πολυχρόνη, Φ. (2011). *Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Πόρποδας, Κ. (2003). *Η μάθηση και οι δυσκολίες της (Γνωστική προσέγγιση)*. Πάτρα: Αυτοέκδοση.
- Σαλμόντ, Ε. (2004). *Συμβουλευτική οικογένειας ατόμων με ειδικές ανάγκες Πρώιμη παρέμβαση: Η περίπτωση της κώφωσης*. Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,, Αθήνα.
- Στασινός, Δ. Π. (2020). *Η Ειδική Συμπεριληπτική Εκπαίδευση 2027. Η ελκυστική Εκδίπλωσή της στο νέο Ψηφιακό Σχολείο με ψηφιακούς πρωταθλητές*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Συριοπούλου-Δελλή, Χ. (2005). *Η Συμβουλευτική Ψυχολογία στην Ειδική Αγωγή*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Τζουριάδου, Μ. (1995). *Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*. Θεσσαλονίκη: Προμηθεύς.
- Τσουντα, Χ. (2016). Στάση των γονέων απέναντι στη Συμβουλευτική. (σσ. 1487-1493). Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης.